

AGATA ZACHARIASZ*

PARKI PRZYSZŁOŚCI – O RÓŻNYCH KONCEPCJACH KSZTAŁTOWANIA TERENÓW ZIELENI W MIASTACH

PARKS OF THE FUTURE – ON DIFFERENT CONCEPTS OF SHAPING URBAN GREEN SPACES

Streszczenie

W artykule zaprezentowano uzasadniony historycznie, sprawdzony, ale ciągle najlepszy sposób kształtowania ciągłego, spójnego systemu terenów zieleni w mieście, najlepiej zaspokajającego potrzeby mieszkańców. Olmstedowskie *parkways*, które zapoczątkowały tworzenie zielonych dróg (*greenways*) to do dzisiaj jedna z modelowych form, m.in. tak obecnie modnych parków linearnych. Mogą one funkcjonować w każdym rodzaju przestrzeni, polepszają jakość krajobrazu miejskiego, łączą elementy systemu zieleni, sprzyjają rozwojowi miasta, tworzą korytarze ekologiczne, wykorzystują np. tereny opuszczone, są przedmiotem eksperymentów projektowych. Zaprezentowano też znaczenie obiektów historycznych i historią inspirowanych, wypełniających wiele nowoczesnych funkcji, m.in. kształtujących miejsca tożsamości, do których bez wątplenia należą ogrody i parki.

Słowa kluczowe: system terenów zieleni, park publiczny, greenways, park linearny, park historyczny

Abstract

The article presents historically justified and proven yet still the best method of shaping a consistent, unified system of green space in urban areas, that best fulfills the needs of their residents. Olmsted's 'parkways', which initiated a creation of 'greenways', are still one of the model forms of the popular today linear parks. They can function in every type of space, they improve the quality of urban landscape, combine different elements of green systems, assist the urban development, create eco-corridors, utilize urban waste areas and are a subject of experimental design projects. The article also highlights the importance of historic and historically inspired objects that are utilised to fulfill many modern functions, for example to shape the identity of place; parks and gardens definitely belong to this category.

Keywords: green systems, public park, greenways, linear park, historic park

* Dr hab. inż. arch. Agata Zachariasz, prof. PK, Instytut Architektury Krajobrazu, Wydział Architektury, Politechnika Krakowska.

1. Wstęp

Ilość, jakość i układ parków, terenów zieleni i terenów otwartych jest jednym z ważniejszych elementów podnoszących jakość środowiska oraz atrakcyjność miasta jako miejsca do życia. Urządzone i nieurządzone, dostępne i częściowo dostępne, prywatne i publiczne, o różnej specyfice, formie i charakterze współtworzą jego wizerunek, czynią miasto bardziej atrakcyjnym, witalnym i przyjaznym do życia. Widoczne to jest w założeniach zasad projektowania urbanistycznego formułowanych np. przez New Urbanism czy Green Urbanism oraz opisywanych przez wybitnych praktyków i teoretyków (m.in. Kevin Lynch, Donald Appleyard, William W. Whyte, Galen Cranz, Alexander Garvin, Catherine Ward Thompson). Tworzenie systemu urządzonych terenów otwartych sprzyja: lepszej organizacji przestrzeni, ochronie przerywanej i rozproszonej formy miasta. Wyodrębiają się kontrasty krajobrazowe pomiędzy obszarem zurbanizowanym a terenami zieleni.

2. Systemy parków – układy połączone. *Parkways* i *greenways*

Frederick Law Olmsted (1822-1903), prekursor architektury krajobrazu, uważał, że aby parki publiczne dobrze służyły miastu muszą być ze sobą połączone. Stworzył koncepcję *parkways* – dróg parkowych – pasm publicznego terenu przeznaczonych na cele rekreacyjne i komunikacyjne [3, 11]. *Parkways* do dzisiaj, w różnych postaciach, są najlepszym rozwiązaniem tworzącym system terenów zieleni miejskiej. Wydzielone dla różnych użytkowników pasma ruchu, wpływały również na wzrost wartości powstających przy nich nieruchomości. Olmsted uczynił z systemów parków metropolitalnych jeden z podstawowych elementów strukturalnych nowych miast amerykańskich, a ideę tę rozwijali m.in. H.V.S. Cleveland, J. Weidenmann, G.E. Kessler. Po Olmstedzie i jego współpracownikach do rozwoju sieci zielonych dróg, czyli *greenwayów* przyczynił się Julius G. Fabos, pionier w dziedzinie planowania krajobrazu. Definiował je jako ekologicznie ważne korytarze, rekreacyjne zielone drogi, także o wartościach historycznych i kulturowych. Fabos uważał, że w XIX w. architekci krajobrazu skupili się na projektowaniu parków, w XX w. na ochronie terenów otwartych, zaś w XXI najważniejsze będzie planowanie *greenwayów*, tworzenie ich regionalnych sieci. Spośród różnych rodzajów *greenwayów* wyróżnić można te o dużym znaczeniu ekologicznym, do których dostęp człowieka bywa ograniczony. Kolejne to *greenwaye* obudowywane urządzonymi zielonymi enklawami, prowadzone wewnątrz zatłoczonych aglomeracji miejskich i poza miastem. Trzecia grupa – zielone drogi z walorami historycznymi, wybitnymi wartościami krajobrazowymi i innymi atrakcjami – to korytarze o dużym znaczeniu turystycznym, rekreacyjnym i edukacyjnym. Mają też wymiar ekonomiczny jako zaplecze rekreacyjne, turystyczne, bazy hotelowe, czyli potencjalne miejsca pracy. Systemy te powinny spełniać warunki spójności, bezpośredniości, wygody, bezpieczeństwa i atrakcyjności. Ciągi piesze i rowerowe powinny łączyć ze sobą istniejące parki, tereny spacerowe wzdłuż cieków wodnych, kanałów, miejskie trasy piesze, centra handlowe i ulice z ruchem pieszym [2, 5]. Taką strategię zaproponowano np. w Londynie [7]. W Duisburg-Nord Landscape Park w Emscher Park wykorzystano istniejący układ dróg i strukturę kolei: linie kolejowe stały się promenadami, łącząc centra dzielnic i parki, wykorzystano je też jako trakty piesze i trasy rowerowe. Znaczące jest też końcowe osiągnięcie IBA dla wszystkich projektów, czyli park krajobrazowy, w którym istotnego znaczenia nabiera hierarchia zielonych korytarzy zarówno jako parków lokalnych, jak i regionalnych. Jakość miejskich parków i łączących je *greenwayów*, jest ważnym wskaźnikiem poziomu życia i ekonomicznym sukcesem [8, 9]. Szczególnym rodzajem takiego traktu może być też proponowana przez Lyncha „przyjemna droga” – *pleasureway*, trakt uczęszczany dla przyjemności, trasy łączące tereny otwarte w mieście i tworzące system pętli, łatwo dostępnych dla pieszych, rowerzystów czy jeźdźców, z ograniczonym do minimum ruchem samochodowym i niedostępne z tras szybkiego ruchu [8].

3. Systemy terenów zieleni miejskiej

Zasadniczy wpływ na model kształtowania terenów zieleni ma środowisko naturalne, a głównie topografia. Innym istotnym czynnikiem jest rozwój historyczny. Najkorzystniejszy jest przypadek, gdy forma terenów zieleni przyjmuje postać ciągłą, powstają układy linearne tworzące sieci. Zwykle dzieje się tak, gdy urządzane są tereny zieleni wzdłuż rzek, dróg, kanałów, korytarzy kolei¹. Mogą powstawać w różny sposób:

- bazując na kanwie układu naturalnego (postać organiczna), np. wzdłuż dolin rzecznych – w centrum miasta często obudowane i dalej od śródmieścia stopniowo przekształcające się w tereny parkowe lub potencjalne parki, np. Kraków, gdzie zieleń utrzymały doliny rzeczne;
- jako dzieło planistów decydujących o ich ostatecznym kształcie, np. Boston czy Poznań z układem pierścieniowo-klinowym²;
- w konsekwencji uwarunkowań historycznych, np. tereny zieleni zakładano w miejscu dawnych murów miejskich, m.in. Frankfurt n. Menem, Kopenhaga, Kraków³.

Współcześnie często występują układy mieszane, szczególnie w miastach dużych, rozwijających się niejednolodnie i wielofazowo, do których w różnych okresach przyłączane są okoliczne wsie. Trudno jest stworzyć system pierścieniowy w przypadku rozrastających się miast. Problem lepiej rozwiązuje układ plamowy. Jednak niełatwo w takich przypadkach zachować stabilną strukturę, ciągłość systemu i jego logikę kompozycyjną, a jej czytelność wzrasta poprzez system łączący alei, promenad i dróg typu *greenway*. System może opierać się też na obszarach naturalnych, także tych chronionych. Inny trwały element związany z zielenią to woda i tereny przywodne. Rzeki są znacznie bardziej odporne na wszelkie zmiany układów urbanistycznych ze względu na swą stosunkowo małą przekształcalność i niebezpieczeństwo zagrożenia powodziowego oraz duże koszty technicznego przekształcania biegu. Stąd często konieczność zachowania nie zabudowanego pasa ochronnego wzdłuż cieków wodnych, zwykle tworzonego przez zieleń. Dlatego równoległe do *greenway*ów powstają w wielu miastach *riverside greenways* czy *waterfronts*, stanowiące zwykle wizytówkę miasta. Współcześnie idea miasta-ogrodu realizowana jest przez projektowanie zielonych przedmieść – jednostek mieszkaniowych wyposażonych w tereny zielone, włączanych w systemy zieleni miejskiej i terenów wypoczynkowych.

4. Parki linearne

Szczególną rolę w tworzeniu sieci zielonej infrastruktury mają do odegrania parki linearne, które mogą być zlokalizowane w każdym rodzaju przestrzeni bez względu na jej charakter miejski lub podmiejski oraz intensywność zabudowy. Parki te polepszają jakość krajobrazu miejskiego, łączą elementy systemu zieleni, sprzyjają rozwojowi miasta, tworzą korytarze ekologiczne, wykorzystują np. tereny opuszczone. Dają możliwość tworzenia terenów o różnorodnym charakterze krajobrazowym, uatrakcyjnijają krajobraz. Mogą łączyć w szlak elementy charakterystyczne dla miasta, np. widoki, panoramy, parki i zabytki. Rekreacyjne tereny linearne zachęcają do spacerowania, jazdy na rowerze, joggingu itd. Ich program może być bogaty i różnorodny w zależności od potrzeb wynikających często z sąsiedztwa. Powstają wówczas wyjątkowo atrakcyjne obiekty, takie jak np. nowojorski Battery Park City (Master Plan – A. Cooper, S. Eckstut; 1979) Plan Coopera i Eckstuta przypominał w sposobie prezentacji słynny plan Rzymu Nolliego z 1741 r. Place i parki wzdłuż nadbrzeża rzeki Hudson o różnych funkcjach, charakterze i stylistyce tworzą spójną całość. Pośród nich są: m.in. Rockefeller Park (Oehme i Van Sweden), Esplanade (Hanna & Olin), Demetri Porphyrios Pavilion w sąsiedztwie instalacji „The Real World” (Tom Otterenss) czy park South Cove (Susan Child, Mary Miss) i Wagner Park (m.in. Laurie Olin). Dodatkowym elementem zwiększającym atrakcyjność Battery Park City jest sposobność oglądania kolejnych panoram miasta m.in. ze Statuą Wolności.

Duży obwód i długa granica pozwalają na lepszy dostęp do parku, stosunkowo nieduża szerokość powoduje, że są łatwiej dostępne, a użytkownicy uznają je za bezpieczniejsze niż rozległe parki, co jest szczególnie ważne dla kobiet. Na stronie internetowej Adelaide (Australia) zamieszczono najczęściej zadawane pytania dotyczące użytkowania linearnego parku wzdłuż rzeki Torrens:

1. O oznaczenia i mapy parku oraz przepisy drogowe dla ścieżek rowerowych i bezpieczeństwo jazdy.
2. Gdzie można otrzymać plany parku linearnego i tras rowerowych?
3. Jak mogą je użytkować piesi?
4. Jakie są udogodnienia wzdłuż ścieżek rowerowych: np. poidelka, place zabaw, tereny do *barbeque*, toalety?
5. Jakie są sklepy i kafejki blisko parku?
6. Jakie są przedmieścia wzdłuż parku linearnego?

5. Problemy rewaloryzacji parków historycznych

W Polsce zakładanie nowych parków to nadal przedsięwzięcia, które są realizowane zbyt wolno. Istniejące parki, poza tymi najbardziej reprezentacyjnymi, są nienajlepiej pielęgnowane, zwykle brakuje pieniędzy na odpowiedni poziom utrzymania. W polskich miastach wielki i nie w pełni wykorzystany i zagospodarowany potencjał stanowią dawne parki podworskie. Ważne jest, by postrzegane były jako ważny element systemu parków miejskich przyszłości. Według Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Polsce jest 6893 zabytkowych parków, a spośród nich tylko 13% to obiekty niewymagające prac konserwatorskich; 30% to obiekty wymagające prac pielęgnacyjnych; 16% to obiekty wymagające prac porządkowych; 41% to obiekty wymagające rewaloryzacji. W projektach rewaloryzacji, w zależności od rangi obiektu i jego unikatowości, każdorazowo rozważany jest dopuszczalny zakres zmian. Nowa funkcja często daje szansę by przetrwało założenie. Działania proponowane na terenie zabytkowego parku często budzą kontrowersje. Z jednej strony są to obiekty, w których projektowaniu przestrzegane są ochronne zasady określone w Karcie Florenckiej [10]. Są też odmienne sposoby działań w obiektach zabytkowych. Geoffrey A. Jellicoe swoje działania w ogrodach określał mianem twórczej konserwacji (*creative conservation*) [4]. Używał tego terminu w odniesieniu do projektów dotyczących ogrodów z dużą ilością historycznych nawarstwień. Rekomendował politykę osiągania twórczej syntezy w sytuacji, gdy chronił najbardziej wartościową czy unikatową z faz rozwojowych, kreując niejako nową warstwę. Historyczny ogród udostępniany publiczności, urządzony z wykorzystaniem różnych roślin i form ogrodowych, w którym utrzymano wysoki standard pielęgnacji, powinien stać się dobrym wzorcem do naśladowania. Są one szansą na atrakcyjne uzupełnienie parków linearnych. Licznie odwiedzający zabytkowe obiekty chcą oglądać je w kompletnej formie, a ogród jest jej istotną częścią. Dla większości turystów liczy się piękno, malowniczość i dobra pielęgnacja.

Powstaje też wiele nowych ogrodów, których projektanci odwołują się do historii, stosując zapożyczenia i cytaty, pełne są aluzji i znaczeń. Popularności sprzyjają słynni projektanci oraz rozmaite nagrody i określenia, np. ogród włoski, prawdziwie angielski czy ogród niezwykły, a także przykład „dziedzictwa XX wieku”, za jaki uznano Ogród Wyobraźni Terrasson la Villedieu we Francji zaprojektowany przez Kathryn Gustafson w 1996 r. Ogród prezentuje trzynaście epizodów z historii ogrodów, a do opowieści tych zastosowano m.in. święty las (*sacro bosco*), ogrody – różany i wodny z kanałem, sztukę topiary, fontanny i oś wiatrów. Gustafson, której wszystkie projekty cechuje dogłębna analiza miejsca twierdzi, że „dobry projekt wyłania się z miejsca, on nie jest umieszczony w miejscu” [6]. Każdy z takich ogrodów historycznych i inspirowanych historią pełni wiele funkcji dydaktycznych. Historia, wydarzenia przeszłości, są powszechnie wykorzystywane do wypełniania wielu nowoczesnych funkcji, jedną z nich jest kształtowanie miejsc tożsamości, do których bez wątplenia należą ogrody.

6. Zakończenie

Systemy terenów zieleni powinny tworzyć układy dostępne, funkcjonalne, wygodne dla wszystkich użytkowników, oceniane poprzez łączność i ciągłość, bezpieczeństwo i różnorodność. Znaczenie ma każde oczko zielonej sieci, duże i małe, dostępne i niedostępne. Sprzyjają tworzeniu ładu i porządku, ułatwiają orientację i zrozumienie. Stają się ważnym elementem tożsamości związanym z wizerunkiem otoczenia, odzwierciedlają unikatowe cechy przestrzeni, które wynikają np. z cech środowiska. Ważne są cechy szczególne miejsca powodujące, że użytkownicy chcą tam przebywać dłużej. Współcześni projektanci chętnie sięgają po utralone przez stulecia elementy ogrodowe, ale tworzą też nowe wzorce i zmieniają stereotypy. Często, parafrazując modernistów, zachodzi sytuacja *form follows fashion*, czyli forma postępuje za modą. Jest też w ogrodach miejsce na prowokację i pastisz. Zdziwiała różnorodność stylów i mód, a doskonalone możliwości techniczne i technologiczne, wykorzystywane przez projektantów parków, sprzyjają powstawaniu dzieł nowatorskich i nietypowych, np. park linearny High Line w Nowym Jorku. W ramach funkcji parkowych znaczące stają się wielkoskalowe realizacje o różnym stopniu urządzenia. Za taki rodzaj można uznać tereny rekreacyjne, które są mniej zainwestowane, mniej kosztochłonne niż tradycyjne parki, ale mają też wartości ekologiczne i estetyczne. W projektowaniu obiektów rekreacyjnych niezwykle ważny jest standard usług. Często w ich ocenie stosuje się raczej porównanie wskaźników ilościowych niż jakościowych – wartości estetyczne, nie zawsze słusznie, spychane są na plan dalszy.

Oferta terenów zieleni w miastach rośnie. Powstają nowe rozwiązania techniczne i nowe technologie, które umożliwiają zakładanie parków na dachach i zagospodarowanie dla zieleni terenów przemysłowych, często zanieczyszczonych. Coraz popularniejsze wertykalne ogrody niczym skóra mogą też pokrywać elewacje i ściany. Jednak tradycyjne formy terenów zieleni o układzie hierarchicznym to dotychczas najlepsza sprawdzona metoda kształtowania systemu terenów zieleni miejskiej.

Przypisy

- ¹ Układy linearne mają duże znaczenie dla świata zwierzęcego i roślinnego jako korytarze ekologiczne.
- ² Choć w obu tych przypadkach wykorzystano też topografię.
- ³ Z punktu widzenia kompozycji urbanistycznej teoretycy prezentują kilka sposobów kształtowania terenów zieleni w miastach: pierścieniowy, klinowy, pierścieniowo-klinowy, pasmowy, plamowy i układy mieszane, złożone.

1. Introduction

Quantity, quality and layout of parks, green areas and open spaces are the vital elements contributing to the attractiveness of a city as a place to live. Structured and unstructured, fully or partly accessible, private or public, of various distinctiveness, form and character – together they create the image of a city, make it more attractive, vital and livable. It can be seen in the principles of urban design formulated by New Urbanism or Green Urbanism and described by the accomplished practitioners and academics (such as Kevin Lynch, Donald Appleyard, William W. Whyte, Galen Cranz, Alexander Garvin, Catherine Ward Thompson). Creating a system of structured open spaces contributes to a better spatial organization and to the protection of a dispersed and disconnected form of a city.

2. Park systems – interconnected designs. Parkways and greenways

Frederick Law Olmsted (1822–1903), a pioneer of landscape architecture, believed that for public parks to be of value to a city, they have to be interconnected. He created a concept of ‘parkways’ – corridors of public space meant for recreation and transport [3; 11]. Parkways are still today, in various forms, the best solution of creating a system of public green spaces. Parkways, with different lines designated for different users, have also been contributing to the increase in value of the adjacent real estate. Olmsted is responsible for making metropolitan parks systems one of the fundamental structural elements of the new American cities – others, such as H.V.S. Cleveland and J. Weidenmann, G.E. Kessler, continued to further develop this idea. After Olmsted and his collaborators, another pioneer who contributed to the progress of greenway systems, was Julius G. Fabos. He defined them as ecologically significant corridors, recreational greenways, also of historic and cultural value. Fabos believed that landscape architects in the 19th century focused primarily on park design, in the 20th on protection of open green space, and that in the 21st century we should concentrate on planning new greenways and creating their regional systems.

There are different types of greenways. There are some of significant ecological value, that may only be accessible to people in a limited degree. Other greenways, build over with structured green enclaves, run through busy urban and suburban agglomerations. The third group – greenways with significant historic, landscape and other values – are the corridors of great recreational, tourist and educational significance. In addition, they have an economic dimension as they offer employment opportunities with recreation, tourism and hotel industries.

These systems should meet the conditions of harmony, accessibility, convenience, safety and attractiveness. Pedestrian and bike tracks should connect together existing parks, waterway paths, urban walking lanes, shopping centers and streets with pedestrian traffic [2; 5]. This strategy has been proposed for example in London [7]. Duisburg-Nord Landscape Park in Emscher Park utilizes the existing road and rail systems: railways have become promenades linking suburban centers and parks, additionally providing pedestrian and bicycle lanes.

The final achievement of IBA is significant for all projects – a landscape park, in which hierarchy of green corridors, both as local and regional parks, is of particular importance. The quality of urban parks and connecting them greenways is an important indicator of living standards; it is also an economic success [8, 9].

A particular kind of such track can be, as proposed by Lynch, a 'pleasure way', tracks utilized for pleasure, linking urban open spaces and forming a system of loops, easily accessible to pedestrians, bike and horse riders, with minimal car traffic and no access from main roads. [8]

3. Urban green spaces systems

Natural environment, particularly topography, strongly influences the model of developing green space. Historical time line is another factor. The best scenario occurs when the form of green space takes on a continuous character – a number of linear systems emerge, developing networks. It usually happens when the green spaces are established along the rivers, roads, canals and railway corridors.

They can develop in a number of ways:

- Based on the natural features, for example alongside river valleys – closely build up in city centres, then gradually, further from the city centre, evolving into park areas or potential parks. (For example Krakow, where river valleys retained their greenery);
- As a work of planners, determining their final shape (for example Boston or Poznan with their ring/wedge layout;
- As a consequence of historical factors, for example green spaces on sites of old city walls, as in Frankfurt on the Main, Copenhagen, Krakow.

No wadays we often see mixed layouts, particularly in large cities, which developed in stages over a period of time, in a fragmented way, gradually incorporating neighboring villages. A ring system is difficult to create successfully in a sprawling city. A patch system may be a better solution in this case, even though it creates difficulties with maintaining a stable structure, continuity of the system and a compositional logic – the clarity will increase with the network of avenues, promenades and greenways.

A system can also be based on natural areas, including the protected ones. Another constant element associated with green space is water and waterfronts. Rivers are quite resistant to changes in urban systems, due to the limited potential of reshaping them, flood risks as well as the expense of any artificial change of their run. Hence the necessity of maintaining a vacant protective belt along the water ways, usually formed by the greenery. That's why many cities, in addition to greenways, establish riverside greenways, or waterfronts, often becoming a signature landscapes of the city. These days the idea of a garden city is realized by designing green suburbs – residential developments equipped with green spaces incorporated into larger systems of urban greenery and recreational areas.

4. Linear parks

A unique role in a development of a network of green infrastructure plays a linear park, which can be established in any kind of space regardless of its urban or suburban character, or building density. They improve the standard of urban landscape, combine various elements of green system, contribute to the city growth, create ecological corridors and utilize urban wastelands. They offer an opportunity of creating areas of varied landscape character, they beautify it. They can combine characteristic elements of the city, such as views, panoramas, parks, historic objects. Recreational linear facilities encourage walking, cycling, jogging etc. They can have a rich and

varied repertoire, depending on the needs of the neighborhood. Highly attractive objects can result, such as for example the New York Battery Park City (Master Plan – A.Cooper, S. Eckstut; 1979). Cooper's and Eckstut's plan resembles in the presentation the famous Plan of Rome by Nolli, 1741. Squares and parks along the waterfront of the Hudson River, with various functions, character and style create a harmonious whole. They include Rockefeller Park (Oehme and Van Sweden), Esplanade (Hanna and Olin), Demetri Porphyrios Pavilion in the proximity of "The Real World" installation (Tom Otterenss), or South Cove Park (Sussan Child, Mary Miss) and Wagner Park (incl Laurie Olin). Additional element increasing the attractiveness of the Battery Park City is an opportunity to view the changing city's panorama with the Statue of Liberty from the different viewing points.

A large perimeter, long border and a relatively short width allow an easy access to the park. The users consider it safer than other large parks, which is particularly important for women. Here are the most frequently asked questions about the linear park along the Torrens River in Adelaide Australia, as posted on the website:

1. Requests for maps, signs and park rules for safe use.
2. Where can I get the plans of the park and bike routes.
3. How can the park be used by pedestrians.
4. What are the facilities along the track, for example water fountains, playgrounds, barbecues, toilets.
5. Where are the shops and cafes near the track.
6. Which suburbs are adjacent to the park.

5. Problems associated with the revalorisation of historic gardens

In Poland, construction of new parks is still an enterprise carried out too slowly. The existing parks, with the exception of the most presentable ones, are not very well cared for, usually there is a shortage of funds for their adequate maintenance. In Polish cities, a great, not quite utilised potential lies in old manor parks. It is important for them to be considered a significant element of the future system of urban parks. According to the National Heritage Institute, there are 6893 historic parks; among them only 13% are objects not requiring conservation works, 30% are the ones needing nurturing, 16% need maintenance work, 41% require revalorisation. All revalorisation projects, depending on the rank and uniqueness of the object, must carefully consider the range of allowable changes. A new function often allows for the original objective to remain. Activities proposed on grounds of the old parks are often perceived as controversial. On one hand these objects are protected by the principles stipulated in the Florence Charter [10]. There are also different types of conservation works in historic objects. Geoffrey A. Jellicoe described his garden projects as 'creative conservation' [4]. He used this term in relation to gardens with a number of historical layers. He recommended a policy of reaching a creative synthesis in cases when the most precious or unique of developmental stages needs to be preserved, almost creating a new layer. A historic garden, open to the public, established with a variety of plants and garden forms, maintained at a high standard, should become a model to be followed. Visitors of historic objects want to view them in a complete form, and a garden is a significant part of it. Most tourists appreciate the objects that are beautiful, picturesque and well maintained.

New gardens are also emerging, designers of which recall the past by using citations and references, they are full of allusions and meanings. Their popularity is due to the famous designers, various awards, as well as terms such as 'an Italian garden', 'a real English garden', 'an unusual garden' or garden as an example of '20th century heritage' – this latter term assigned to the 'Gardens of the Imagination' Terrasson la Villegardie in France designed by Kathryn Gustafson in 1996. This garden presents 13 episodes from the garden history and the elements used to tell the story are the sacred wood (*sacro bosco*), the rose garden, the water garden with a canal, the topiary garden, fountains and the axis of winds. Gustafson, whose all projects are characterized by the deep analysis of place, states that 'a good design emerges from place but is not set in place' [6]. Each of such historic gardens or those inspired by history has a number of educational functions. History and past events are commonly used to fulfill many modern roles, including developing places of identity, gardens undoubtedly among them.

6. Conclusions

Green space systems should form networks that are accessible, functional, convenient for all users, assessed on their interconnectedness and continuity, safety and variety. Each 'eye' of the green network, large or small, accessible or not, is significant. They contribute to the sense of order and harmony, they enable orientation and comprehension. They become an important element of identity associated with the image of the surrounding area, they mirror unique characteristics of the particular space, resulting for example from the natural environment. Important are these features of a place which make the users want to stay there longer. Modern designers willingly reach for centuries old garden elements, but also create new patterns and change stereotypes. What often happens is, to paraphrase the modernism, that 'form follows fashion'. There is also a place in a garden for provocation and pastiche. The variety of styles and trends is astounding, and constantly improving technical and technological possibilities utilized by park designers contribute to creating unusual and innovative works, such as linear park High Lane in New York. When it comes to park functions, multi scale realizations, equipped in various degrees, are becoming significant. Recreational areas may be classified as this type – they require less investment and expense, yet also have ecological and aesthetic values. In designing recreational facilities, a most important thing is the standard of services. Their assessment is often dominated by quantitative, rather than qualitative indicators – aesthetic values regrettably playing a lesser role.

A range of urban green spaces is increasing. New technical solutions appear and new technologies which allow creating gardens on roofs and transforming urban wasted, post industrial areas into green space. The increasingly popular vertical gardens can, like skin, cover elevations and walls. However, the traditional forms of hierarchically structured green space remains the best proven method of developing an urban green system.

Literatura/References

- [1] *City Sense and City Design. Writings and Projects of Kevin Lynch*, 1995: eds. T. Banerjee & M. Southworth, MIT Press.
- [2] Fabos J.G., *Greenway planning around the world*, Elsevier 2006.
- [3] Fein A. ed., *Landscape into Cityscape: Frederick Law Olmsted's Plans for Greater New York*, Ithaca N.Y 1968.
- [4] Jellicoe G.A., *The Studies of a Landscape Designer over 80 Years*, Garden Art Press 1995.
- [5] Little Ch.E., *Greenways for America*, Baltimore 1995.
- [6] Makker K., *Kathryn Gustafson, Spotlight on Design Lecture summary*, [in:] National Building Museum, May 26, 2005.
- [7] *Towards a Green Strategy for London*, 1991: report by T. Turner, London Planning Advisory Committee.
- [8] Turner T., *Greenways, blueways, skyways and other ways to a better London*, Landscape and Urban Planning, 33/1995, 269-282.
- [9] Zachariasz A., *Zieleń jako współczesny czynnik miastotwórczy ze szczególnym uwzględnieniem roli parków publicznych*, Wyd. Politechniki Krakowskiej, Kraków 2006.
- [10] Zachariasz A., *Zabytkowe ogrody – problemy rewaloryzacji, utrzymania i zarządzania w świetle zaleceń Karty Florenckiej*, Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego PTG nr 10, Sosnowiec 2008, s. 150-161.
- [11] Zaitzesky C., *Frederick Law Olmsted and the Boston Park System*, Cambridge, Massachusetts 1992.